



Denna rapport är en sammanställning grundad på Utrikesdepartementets bedömningar om situationen vid 2019 års slut. Rapporten gör inte anspråk på att ge en fullständig bild av läget för de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer i landet. Information bör också sökas från andra källor.

Förenta staterna (USA) - Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer: situationen per den 31 december 2019

I. SAMMANFATTNING

Den amerikanska konstitutionen ger ett omfattande skydd för de mänskliga rättigheterna och respekten för dessa är god. En kombination av statliga institutioner, oberoende domstolar, enskilda organisationer och fria medier försvarar individens och olika gruppers åtnjutande av dessa rättigheter. Flera av FN:s centrala konventioner om mänskliga rättigheter har dock inte ratificerats. USA tillämpar dödsstraff såväl federalt som i en majoritet av delstaterna, men både antalet dödsdomar och avrättningar minskar. Guantánamo-lägret är fortsatt i bruk.

Det amerikanska demokratiska systemet kännetecknas av politisk pluralism och en stark rättsstatstradition. Samtidigt har Trumpadministrationen vid flera tillfällen agerat på ett sätt som påverkar kongressens möjlighet till konstitutionellt ansvarsutkrävande. Utnämningsprocessen till federala domstolar har blivit allt mer politiserad och president Donald Trump har vid ett flertal tillfällen engagerat sig i individuella rättsprocesser, vilket har aktualiserat frågor om den lagstiftande och dömande maktens oberoende. Regler för väljarregistrering och identifiering samt valdistriktsindelning är omdebatterade, bland annat då de i många fall tenderar att försvåra brett valdeltagande.

Den makroekonomiska utvecklingen är god samtidigt som de socioekonomiska skillnaderna mellan befolkningsgrupper och olika delar av landet vuxit. Rättssystemets behandling av framför allt den afroamerikanska delen av befolkningen, som är överrepresenterad i landets fängelser och bland dem som dömts till dödsstraff, har fått allt mer uppmärksamhet. I mer

än hälften av delstaterna kan minderåriga dömas till livstids fängelse utan möjlighet till frigivning.

Yttrandefriheten är starkt skyddad genom konstitutionens första tillägg. Samtidigt har presidentens ifrågasättande av och agerande gentemot vissa mediehus och journalister, som varit kritiska mot administrationens politik eller presidenten själv, lett till en intensifierad debatt om yttrandefriheten.

Med Trumpadministrationen har religionsfrihetsfrågor fått större utrymme såväl nationellt som internationellt. Tendensen att begränsa andra rättigheter med hänvisning till religiös övertygelse har stärkts, exempelvis avseende sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter och hbtq-personers rättigheter. Aborträtten är en fortsatt kontroversiell fråga. En kvinnas rätt till abort säkras genom den konstitutionellt skyddade rätten till privatliv enligt beslut i Högsta domstolen 1973 men i flera delstater är möjligheten till abort i praktiken kraftigt beskuren.

USA har bara ratificerat två av de centrala ILO-konventionerna. Situationen på arbetsmarknaden för lågavlönade, inte minst kvinnor och personer som tillhör minoriteter är utmanande. Få förvärvsarbetande är fackligt anslutna. Respekten för fackliga rättigheter brister. Fackföreningar har lagstadgad rätt att verka men frånvaron av lagstadgad anställningstrygghet möjliggör avsked av fackföreningsorganisatörer.

Kvinnors politiska, ekonomiska och sociala ställning har successivt stärkts under de senaste årtiondena. Innevarande kongress består av fler kvinnor än någonsin tidigare. Fortfarande tjänar dock kvinnor generellt mindre än män, är underrepresenterade i det politiska livet och på de högsta positionerna samt överrepresenterade inom låglöneyrken. Samkönade äktenskap är lagliga i hela USA, men ett heltäckande federalt diskrimineringskydd för hbtq-personer saknas fortfarande.

USA är ett utpräglat immigrationsland, men är sedan 2019 inte längre det största mottagarlandet av kvotflyktingar. Migrationsfrågan är en av president Trumps huvudprioriteringar och administrationen har sedan tillträdet 2017 vidtagit åtskilliga åtgärder för att minska flyktingmottagandet samt för att öka deportationstakten av dem som befinner sig i landet utan tillstånd. Många av dessa åtgärder har kritiserats för bristfällig respekt för migranternas mänskliga rättigheter. Ett inreseförbud begränsar möjligheten för medborgare från sju länder att resa till USA.

Sedan valet av Trump till president har mobiliseringen på gräsrotsnivå ökat bland annat i frågor som rör kvinnors och minoriteters åtnjutande av de mänskliga rättigheterna, klimat, vapenlagar och migrations- och flyktingpolitik. Samtidigt har en mobilisering till förmån för presidenten skett på den yttersta högerkanten och i delar av den kristna högern.

II. RÄTTSTATENS PRINCIPER

Den amerikanska konstitutionen föreskriver en maktindelning mellan den verkställande (presidenten), lagstiftande (kongressen) och dömande (det federala domstolsväsendet) makten. Maktindelningsprincipen är densamma på delstatsnivå. De tre instanserna ska vara oberoende av varandra och var instans har till uppgift att säkerställa att de övriga två inte missbrukar eller överskrider sina befogenheter.

Högsta domstolen tolkar och förtydligar lagar samt säkerställer att den verkställande och lagstiftande makten agerar inom konstitutionens ramar. Presidenten nominerar domare till Högsta domstolen och federala distriktsdomstolar. Utnämningarna sker på livstid. Utnämningar ska bekräftas av senaten respektive dess motsvarighet på delstatsnivå. Utnämningsprocessen till såväl Högsta domstolen som till lägre domstolar har de senaste åren blivit allt mer politiserad. Under president Obamas sista år blockerade den republikanska senatsmajoriteten alla domarnomineringar, vilket medfört att president Trump fått möjlighet att fylla ett stort antal vakanser. Under sina första tre år vid makten har presidenten utsett 187 federala domare, fler än vad någon av hans företrädare gjort under samma tid. Detta inkluderar 50 domare i högre instans och innebär att en av fyra andrainstansdomare har utsetts av president Trump. Högsta domstolen spelar en central roll för uttolkningen av lagar i frågor med koppling till mänskliga rättigheter och den har i och med president Trumps två domartillsättningar under åren 2017-2019 fått en majoritet av konservativa ledamöter.

Det amerikanska domstolsväsendet har flera instanser för klagorätt. Högsta domstolen är högsta instans. Advokatkåren är självständig i förhållande till myndigheterna. Det finns inga tydliga skillnader mellan mäns och kvinnors tillgång till rättsväsendet, dock mellan olika grupper i befolkningen.

President Trump har vid ett flertal tillfällen uttalat sig om enskilda rättsfall och Justitiedepartementets arbetsmetoder samt anklagat domare för

partiskhet då domslut inte gått administrationens väg. Detta har kritiserats av såväl människorättsorganisationer och media som från personer verksamma inom rättsväsendet.

Det finns olika funktioner som utövar tillsyn över maktutövningen, däribland kongressens *Office of Congressional Ethics* vars uppgift är att granska anklagelser om tjänstefel rörande kongressledamöter och deras tjänstemän. Ett annat organ är den amerikanska motsvarigheten till riksrevisionen, *U.S. Government Accountability Office*, som kontrollerar hur den federala regeringen använder skattemedel. Förutom ett antal ytterligare kontrollinstanser finns även ett fritt och mycket aktivt civilsamhälle samt granskande media som bidrar till att ställa makthavare till svars och uppmärksammar frågor relaterade till korruption och god samhällsstyrning.

Under senare år har avgöranden i Högsta domstolen försvårat korruptionsåtal då den legala definitionen av politisk korruption begränsats till att endast omfatta fall där mutor tydligt använts i utbyte mot faktiska, politiska åtgärder. Flera organisationer som arbetar mot korruption har kritiserat president Trump för att inte i tillräcklig utsträckning ha frånsagt sig sina företagsintressen och för det faktum att familjemedlemmar innehar höga poster inom administrationen.

World Justice Project rankar, som föregående år, USA på plats 20 av 126 länder i dess rättsstatsindex 2019. Samma år fick USA sin lägsta poäng på åtta år i *Transparency International's* index över upplevd korruption. Jämfört med 2018 tappade USA en placering och återfinns på plats 23 av 180 länder.

The Freedom of Information Act från 1967 ger allmänheten möjlighet att begära ut allmänna handlingar från federala myndigheter. Enligt lagen ska information lämnas ut så länge den inte omfattas av undantag gällande personlig integritet, nationell säkerhet eller brottsbekämpning. Enligt organisationen *Freedom House* agerar innevarande administration med mindre öppenhet än föregående administrationer. Som exempel på detta nämns att beslutsfattande sker utan att inhämta underlag från relevanta myndigheter eller tjänstemän och att relevant information om vissa sakfrågor plockats bort från myndigheters hemsidor. *Freedom House* understryker även det problematiska i att såväl presidenten som andra delar av administrationen vid ett flertal tillfällen presenterat felaktig information som inte korrigerats trots att uppgifterna ifrågasatts eller motbevisats.

Rättssäkerhet

USA har en lång och stark rättsstatstradition. Konstitutionen ger ett omfattande skydd för de mänskliga rättigheterna och respekten för dessa är god. En kombination av statliga institutioner, oberoende domstolar, enskilda organisationer och fria medier försvarar individens och olika gruppers åtnjutande av dessa rättigheter.

Personer med begränsade ekonomiska medel har rätt till en offentlig försvarare, vilka dock ofta är underfinansierade och överbelastade. Tillgången till och kvaliteten på juridiska företrädare för asylsökanden och immigranter är ofta bristfällig. Jämfört med övriga befolkningen frihetsberövas afroamerikaner i oproportionerligt hög grad och döms i högre utsträckning till hårdare straff.

Vanligt förekommande är så kallade *plea bargains*, förhandsuppgörelser i brottmål, där åklagare hotar med stränga straff och erbjuder en uppgörelse för att undvika rättegång. Detta system kritiserar för att undergräva rättsväsendets roll. Flera civilsamhällsorganisationer uppmärksammar även problemen med att lokala myndigheter använder botsystem som källa till intäkter, där de som inte betalar riskerar fängelse. Organisationerna pekar även på brister i systemet för villkorlig frigivning. Även systemet med borgen anses missgynna mindre bemedlade personer som i högre utsträckning avtjänar långa häktningstider på grund av oförmåga att betala.

Militärdomstolar förekommer för militärer som brutit mot *Uniform Code of Military Justice*. De rättsliga prövningar som förekommit av personer som hålls på Guantánamo har skett i särskilda militärkommissioner. Dessa prövningar kan inte sägas leva upp till internationell standard för en rättvis rättegång och lagförandet av civila personer i ett militärt system går att ifrågasätta, vilket bland annat lyfts av *Amnesty International* och *Human Rights Watch*.

Straffrihet och ansvarsutkrävande

Det amerikanska rättssystemet är väl utvecklat och straffrihet anses inte förekomma.

Flera människorättsorganisationer pekar dock på brister i transparens och i nationell statistik liksom en underlåtenhet att utreda polisvåld, inklusive dödsskjutningar. Poliser som ställs inför rätta för dödsskjutningar frikänns i

de flesta fall. Afroamerikaner faller i oproportionerligt hög utsträckning offer för polisskjutningar. I relativa termer är dock personer som tillhör urfolk de mest utsatta. Flera av de åtgärder som den tidigare administrationen vidtog för att förbättra översyn och utredning av utpekade polisdistrikt har under innevarande administration fått minskade resurser eller helt avslutats.

Enligt USA:s största organisation mot sexuellt och könsbaserat våld, *Rape, Abuse and Incest National Network*, döms de som begår sexualbrott i mindre utsträckning än andra brottslingar. Endast cirka en fjärdedel av de sexuella övergrepp som begås uppskattas bli anmälda till polisen.

III. DEMOKRATI

De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

USA är en federal republik bestående av 50 delstater och huvudstadsdistriktet Washington D.C. Den federala regeringen ansvarar för utrikes-, försvars- och penningpolitiken. Övriga frågor hanteras i hög utsträckning på delstatsnivå. Federalt erkända grupper av urfolk har långtgående rätt till självbestämmande inom sina egna områden, inklusive rätt att bilda egna regeringar och att stifta och tillämpa egna lagar. I praktiken är dock urfolkens relation till federala och delstatliga regeringar ofta komplicerade.

Politisk pluralism med majoritetsvals-system, i praktiken tvåpartisystem, råder i USA. Den amerikanska demokratin baseras på personval och inrikespolitiken präglas av de två stora konkurrerande politiska partierna, Republikanerna och Demokraterna. Polariseringen såväl mellan som inom partierna har ökat under senare år. Samtidigt har misstron mot det politiska etablissemangen ökat. Enligt en mätning gjord av *Pew Reserach Center* har bara 17 procent av amerikanerna förtroende för beslutsfattarna i Washington D.C., en historiskt låg siffra.

Ekonomiska resurser spelar en avgörande roll i amerikansk politik, och tillgång till finansiering är en avgörande faktor för möjligheten att kunna kandidera till politiska poster. I ett kontroversiellt domslut från 2010 (*Citizen United v. Federal Election Commission*) slopade Högsta domstolen begränsningen för hur mycket pengar företag, fackföreningar och andra sammanslutningar har rätt att spendera på politisk påverkan.

Lobbyorganisationer som företräder olika särintressen och vars uppgift är att försöka påverka politikens utformning är vanligt förekommande.

Presidenten väljs vart fjärde år i indirekta val där avgörandet fällt av ett så kallat elektorskollegium där varje delstat representeras av lika många ledamöter som de har senatorer och kongressledamöter. En person kan endast inneha presidentämbetet i två mandatperioder. Kongressen består av två kammare: representanthuset med 435 medlemmar med tvåårigt mandat och senaten med 100 medlemmar med sexårigt mandat. Sammansättningen av representanthuset är baserad på de olika delstaternas folkmängd medan varje delstat representeras av två personer i senaten. Val till representanthuset sker vartannat år samtidigt som en tredjedel av senatens ledamöter byts ut. Invånarna i huvudstadsdistriktet saknar rösträtt i kongressvalet och har inte heller någon representant med full rösträtt i kongressen.

Det finns inga formella skillnader mellan mäns och kvinnors valbarhet, men kvinnor är fortsatt underrepresenterade i politiken. I slutet av 2019 var 23 procent av representanthusets ledamöter och 25 procent av senatorerna kvinnor, vilket är den hittills högsta andelen kvinnor i den amerikanska kongressens historia.

I 2018 års mellanårsval röstade 53 procent av de röstberättigade, det högsta valdeltagandet i ett mellanårsval på 40 år. Flera delstaters regler för bland annat väljarregistrering och valdistriktsindelning kritiserades för att försvåra brett valdeltagande, på ett sätt som särskilt drabbar afroamerikaner och andra minoriteter. Valdistriktindelningen uppdateras regelbundet. Valkretsarna utformas i många fall för att maximera vinstmöjligheterna för det parti som styr i den aktuella delstaten, så kallad *gerrymandering*. I majoriteten av delstaterna får personer i fängelse inte rösta och i elva delstater begränsas rösträtten även efter avtjänat straff. I dagsläget innebär detta att cirka 4,5 miljoner amerikaner utestängs från möjligheten att delta i val.

Under 2019 agerade administrationen vid flera tillfällen på ett sätt som påverkade kongressens möjlighet till konstitutionellt ansvarsutkrävande, bland annat genom att inte uppfylla sitt rapporterings- och informationskrav samt genom att bortse från kongressbeslut. I slutet av året fattade representanthuset beslut om att inleda en riksprocess mot president

Trump för kongresstrots och maktmissbruk mot bakgrund av uppgifter om att han försökt pressa den ukrainska regeringen att leverera negativ information om den möjliga demokratiske utmanare i presidentvalet 2020, Joe Biden.

Det civila samhällets utrymme

USA har ett mycket väl utvecklat och oberoende civilsamhälle med över 1,5 miljoner registrerade organisationer som representerar ett brett spektrum av frågor. Mobiliseringen har ökat sedan presidentvalet 2016.

I och med den skattereform som antogs i december 2017 ändrades bland annat avdragsmöjligheterna för välgörenhet, inklusive bidrag till enskilda organisationer. Under 2018 minskade givandet med drygt tre procent. Framför allt mindre organisationer drabbades av finansieringsbortfallet.

IV. MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Det finns inga uppgifter om att påtvingade försvinnanden, utomrättsliga avrättningar, politiska mord eller liknande kränkningar förekommer i USA. Antalet våldsamma brott har sjunkit något under senare år och antalet mord var fem per 100 000 invånare år 2018, något lägre än året innan. Flera uppmärksammade massskjutningar har dock under senare tid lett till en intensifierad debatt om vapenlagar på både federal- och delstatsnivå.

USA:s metoder för att bekämpa terrorism är fortsatt kritiserade, inte minst Guantánamo-lägrät där personer misstänkta för terroristbrott hålls fängslade på obestämd tid. Människorättsorganisationer har kontinuerligt rapporterat om omfattande användning av isolering, tvångsmatning och annan inhuman behandling. Till skillnad från tidigare administration avser innevarande administration inte stänga Guantánamo-lägrät.

Amerikansk kriminalvård är generellt sett mer inriktad på bestraffning än behandling och straffsatserna är jämförelsevis höga. Antalet personer i fängelser och häkten är sjunkande, men USA har fortsatt världens till antalet största fängelsepopulation: 2019 satt cirka 2,2 miljoner personer i federala, delstatliga och lokala fängelser och häkten.

Efter partiöverskridande ansträngningar för att minska fängelsepopulationen undertecknade president Trump i slutet av 2018 lagen *the First Step Act*, som bland annat sänker federala obligatoriska minimistraff. Federala straff beläggs brott som exempelvis har en gränsöverskridande aspekt såsom kidnappning över delstatsgränser, knarkhandel eller postbedrägeri. Lagstiftningen har tagits väl emot, men omfattar enbart de som avtjänar federala straff, det vill säga cirka tio procent av landets fängelsepopulation. Under senare år har lagar som syftar till att sänka vissa straffsatser, avkriminalisera mindre drogrelaterade brott och förbättra arbetet mot att personer återfaller i brott antagits i en majoritet av delstaterna.

Organisationer som *Amnesty International* och *Human Rights Watch*, men även FN:s tortyrkommitté har kritiserat förhållandena vid flera av landets fängelser. Kritiken gäller bland annat bristande tillgång till sjukvård, inklusive psykiatrisk vård, förekomsten av våld och sexuella övergrepp mellan fångar och av fängelsepersonal, samt den omfattande användningen av isolering.

Afroamerikaner är överrepresenterade i landets fängelser. De utgör drygt 13 procent av befolkningen, men närmare 40 procent av fängelsepopulationen. Sannolikheten att en afroamerikansk man ska fängslas uppskattas vara sex gånger högre än för en vit man. För män med latinamerikanskt ursprung är sannolikheten 2,3 gånger högre. Män utgör 93 procent av den totala fängelsepopulationen, men andelen kvinnor är ökande. Afroamerikaner är även i oproportionerlig utsträckning föremål för polisövervakning samt i högre utsträckning utsatta för övervåld och andra former av diskriminering. Reaktionen mot detta har lett till omfattande protester och folklig mobilisering, inte minst i form av rörelsen *Black Lives Matter*.

All form av människohandel är förbjuden enligt *The Trafficking Victims Protection Act* från år 2000. USA är ett ursprungs-, transit- och mottagarland för människohandel, tvångsarbete och prostitution. Merparten av identifierade offer kommer från USA, Mexiko och Filippinerna. Särskilt utsatta är barn som omhändertagits av sociala myndigheter eller i ungdomsvård, personer som tillhör urfolk, migrantarbetare, utländsk hushållshjälp, personer med funktionsnedsättning och hbtq-personer. Amerikanska myndigheter arbetar aktivt med dessa frågor.

Dödsstraff

Dödsstraff är för närvarande föreskrivet i lag i 29 delstater, men har i många av dessa inte verkställts på över ett decennium. Under 2019 blev New Hampshire den 21:a delstaten att avskaffa dödsstraffet och i Kalifornien, som har flest antal dödsdömda, införde guvernören ett moratorium för straffets verkställande. Dödsstraff kan även utdömas på federal nivå samt av militärdomstol. Justitiedepartementet meddelade sommaren 2019 att man avser återuppta det federala dödsstraffet som inte verkställts sedan 2003. Detta beslut var dock vid 2019 års slut blockerat i en federal domstol.

Enligt *Death Penalty Information Center* väntade 2 565 personer på avrättning i juli 2019. Både antalet domar och antalet avrättningar har minskat under 2000-talet. Under 2019 avrättades 22 personer och 34 personer dömdes till döden. Sannolikheten att tilldömas dödsstraff varierar kraftigt mellan delstaterna. Flest avrättningar sker i Texas. Väntetiden mellan dom och avrättning är ofta lång. Under 2019 frikändes tre personer för brott för vilka de tidigare dömts till dödsstraff.

Afroamerikanska gärningsmän löper statistiskt sett högre risk att dömas till döden. Mer än en tredjedel av dem som avrättats sedan dödsstraffets återinförande 1976 var afroamerikaner och av de som i juli 2019 väntade på att avrättas utgjorde afroamerikaner 42 procent. Flera studier indikerar att risken att tilldömas dödsstraff är större i mål där offret är vit. Kvinnor utgör mindre än två procent av de dödsdömda.

2005 beslutade Högsta domstolen att dödsstraff för ungdomsbrottslingar inte är förenligt med konstitutionen. Domstolen har även slagit fast att avrättning av personer med kognitiv funktionsnedsättning eller med allvarlig psykisk sjukdom strider mot konstitutionens förbud mot grymma och ovanliga bestraffningar. Definitionen av psykisk sjukdom är dock snäv och har tolkats olika av olika delstater. Först 2014 gav domstolen tydligare vägledning för hur begreppet kognitiv funktionsnedsättning ska definieras. Enligt civilsamhällesorganisationen *Mental Health America* uppskattas en betydande andel av de dödsdömda ha någon form av psykisk störning.

Flera opinionsundersökningar visar att stödet för dödsstraffet minskar och 60 procent av tillfrågade amerikaner säger sig föredra alternativet livstidsdom utan möjlighet till frigivning. Kritiken mot dödsstraffet fokuserar huvudsakligen på höga administrativa kostnader, skillnaden i risk för olika

befolkningsgrupper att dömas till döden, det ökade antalet resningar som lett till frikännanden samt misslyckade avrättningar. En faktor som påverkat möjligheten att verkställa dödsstraff är EU:s exportförbud av kemiska substanser som används i detta syfte.

Rätten till frihet och personlig säkerhet

FN:s arbetsgrupp för godtyckliga frihetsberövanden pekar i en rapport från 2017 på flera problem relaterade till bland annat immigration, det straffrättsliga systemet och Guantánamo-lägret.

Förvar av immigranter har blivit allt mer utbrett. Efter ett presidentbeslut från januari 2017 kan immigranter tas i förvar enbart på grund av misstanke att de skulle ha brutit mot federal eller delstatlig lag, inklusive icke-auktoriserad inresa i USA. Enligt FN:s arbetsgrupp är förhållandena i förvaren ofta fängelselika och tillgången till juridiskt ombud bristande. Inom det straffrättsliga systemet bedöms problem med långa häktningstider, brist på effektiv juridisk hjälp, skillnader i behandling av olika befolkningsgrupper och oproportionerliga påföljder resultera i fall av godtyckliga frihetsberövanden. I vissa fall beror de långa häktningstiderna på att den anklagade inte har möjlighet att betala borgen.

Sedan 2011 ger lagen *National Defense Authorization Act* myndigheter rätt att arresteras och hålla personer i förvar på obestämd tid vid misstanke om terroristbrott. 2018 återkallade president Trump beslutet från 2009 om att stänga Guantánamo-lägret, där 40 fångar fanns kvar i slutet av 2019. Av dessa var fem godkända för överföring, sju åtalade och två dömda i militärkommissioner. Resterande fångar hålls i förvar på obestämd tid.

Rörelsefriheten för amerikanska medborgare är god. Restriktioner finns för resor till Nordkorea och i mindre omfattning till Kuba.

Yttrande-, press- och informationsfrihet, inklusive på internet

Yttrandefriheten, inklusive på internet, är starkt skyddad genom konstitutionens första tillägg. Pressens skydd mot eventuella åtal för förtal och ärekränkning är långtgående. Censur förekommer inte. Rätten att ta del av allmänna handlingar skyddas av lagen *Freedom of Information Act*. Det amerikanska medielandskapet är diversifierat samtidigt som koncentrationen av ägande ökar. Nyhetsrapporteringen har under senare år blivit mer politiserad med kabelkanaler som står för olika politiska perspektiv.

De senaste åren har USA tappat fem placeringar på *Reportrar utan gränser* pressfrihetsindex och placerats 2019 på plats 48 av 180. Detta beror bland annat på president Trumps återkommande verbala utfall mot media och enskilda journalister samt åtgärder för att hindra vissa mediebyråers tillträde till Vita huset efter kritisk rapportering. En intensiv debatt förs om desinformation, inklusive det av president Trump ofta anförda *fake news* och medias och politiska företrädares ansvar att presentera korrekt information. Administrationen har vid ett flertal tillfällen agerat mot visselblåsare och Vita huset har krävt att identiteten röjs på den anonyme tjänsteman vars anmälan initierade riksprocessen mot president Trump.

USA saknar en övergripande nationell dataskyddslagstiftning, inklusive lagstiftning som förhindrar att rättsvårdande myndigheter erhåller onödig och oproportionerlig tillgång till personlig information. Tillgången till internet är fri och utbredd, men samtidigt varierar uppkopplingshastighet, prisbild och tillgång till bredbandsuppkoppling mellan olika delar av landet.

Rätten till förenings- och församlingsfrihet

Förenings- och församlingsfrihet råder, inklusive rätten att fritt ansluta sig till politiska och fackliga organisationer samt religiösa samfund.

Den som vill arrangera en demonstration eller liknande måste normalt söka tillstånd på förhand hos den lokala Polismyndigheten eller annan lokal instans. Förenings- och församlingsfriheten kan begränsas men inte baserat på demonstrationens syfte. Under 2019 hölls ett flertal större demonstrationer runt om i landet, bland annat med fokus på kvinnors åtnjutande av mänskliga rättigheter, klimatfrågan, vapenlagar och migrations- och flyktingpolitiken. Sammandrabbningar mellan polis och demonstranter förekom inte i någon nämnvärd utsträckning under 2019.

I flera delstater har det sedan 2017 antagits så kallade anti-protestlagar, i syfte att skydda gasledningarna och annan kritisk infrastruktur från vandalism. Människorättsorganisationer varnar för att dessa lagar inskränker förenings- och församlingsfriheten och menar att andra verktyg finns att tillgå för att förhindra eventuell skadegörelse, exempelvis lagar om obehörigt tillträde.

Religions- och övertygelsefrihet

Religions- och övertygelsefrihet är en av grundvalarna i det amerikanska samhället och skyddas av första tillägget i konstitutionen. USA saknar statsreligion och det finns en stor religiös pluralism.

Diskussionen om religionsfrihetens relation till sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter samt rättigheter för hbtq-personer har intensifierats under senare tid. Många delstater har lagt fram eller antagit så kallade *Religious Freedom Restoration Acts*. Merparten av dessa lagar innebär att enskilda kan ange religiösa skäl för att neka service och tjänster till hbtq-personer. Religiös övertygelse används även som argument av såväl individer som institutioner, inklusive vårdinrättningar, för att begränsa tillgången till exempelvis preventivmedel eller för att försvåra möjligheten för kvinnor att göra abort.

Under innevarande administration har religionsfrihetsfrågor fått större utrymme. Våren 2017 undertecknade presidenten ett exekutivbeslut om yttrandefrihet och religiös frihet som ger religiösa grupper större möjlighet att yttra sig politiskt samt utvidgar arbetsgivares möjligheter att på grund av religiös eller moralisk övertygelse neka anställda tillgång till preventivmedel inom ramen för sjukförsäkringen. Direktivet som möjliggör delen om preventivmedel är för närvarande blockerat i domstol.

Enligt statistik från USA:s *Federal Bureau of Investigation* (FBI) minskade antalet hatbrott på grund av religionstillhörighet något mellan 2017 och 2018. Huvuddelen av brotten riktas mot judar och därefter mot muslimer. År 2018 mördades elva judar i en synagoga i Pittsburgh och i slutet av 2019 skedde flera antisemitiska attacker med dödlig utgång i New York-området. Kristna församlingar med i huvudsak afroamerikanska medlemmar är också utsatta. USA saknar en nationell handlingsplan för arbetet mot antisemitism.

V. EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

Fackliga rättigheter och relaterade frågor

Diskriminering på grund av kön, hudfärg, religion eller politisk åsikt är förbjuden i USA. Två tredjedelar av de som arbetar inom låglöneyrken är kvinnor. Av Internationella arbetsorganisationens (ILO) åtta kärnkonventioner har USA enbart ratificerat två, nr. 182 om förbud mot de värsta formerna av barnarbete och nr. 105 om förbud mot tvångsarbete.

USA placeras på kategori fyra av fem på Internationella fackliga samorganisationens (ITUC) *Global Rights Index* vad gäller efterlevnad av fackliga rättigheter, vilket motsvarar ”systematiska övergrepp av rättigheter”. År 2019 var 10 procent av de förvärvsarbetande medlemmar i ett fackförbund (6 procent i den privata sektorn och 34 i den offentliga). Fackföreningar har lagstadgad rätt att verka men frånvaron av lagstadgad anställningstrygghet möjliggör avsked av fackföreningsorganisatörer. Det förekommer både opinionsbildning mot anslutning till fackförbund och svårigheter för arbetstagare att få förhandla kollektivt med näringslivet. Högsta domstolens beslut om att offentliganställda som inte är fackligt anslutna inte behöver bidra till fackföreningarnas förhandlingskostnader bedöms också vara en bidragande orsak till sjunkande fackligt medlemskap. I mer än hälften av delstaterna finns så kallade *Right to Work*-lagar som minskar incitamenten till facklig anslutning genom att ge arbetstagare rätt att ta del av ett kollektivavtals fördelar utan att betala fackliga avgifter. Strejkrätten beskärs av arbetsgivares lagstadgade rätt att ta in ersättare under strejk. Flera delstater begränsar offentliganställdas rätt att förhandla kollektivavtal.

I slutet av 2019 var den officiella arbetslöshetssiffran bland de som aktivt söker arbete 3,5 procent på nationell nivå, med stora skillnader mellan olika delar av landet och mellan olika befolkningsgrupper. Arbetslöshetssiffrorna speglar en ekonomi på högvarv men döljer en stor andel deltids- och lågavlönade jobb inom framför allt tjänstesektorn. Det totala deltagandet på arbetsmarknaden uppgår enligt OECD till cirka 63 procent av den arbetsföra delen av befolkningen mellan 15 och 64 år. Uppskattningsvis 57 procent av de amerikanska kvinnorna deltar på arbetsmarknaden och kvinnor är liksom afroamerikaner och latinamerikaner överrepresenterade inom låglöneyrken. Den federala minimilönen är 7,25 dollar per timme. En majoritet av delstaterna har dock en betydligt högre minimilön. Ökade socioekonomiska klyftor har försvårat levnadsvillkoren för lågavlönade. Minderåriga omfattas av särskilda lagstadgade villkor, vilka dock är mindre strikta i jordbrukssektorn där barn från tolv års ålder kan arbeta ett obegränsat antal timmar i veckan.

I USA finns ingen lagstadgad betald ledighet eller rätt till frånvaro för exempelvis sjukdom eller semester. Ledighet beslutas av arbetsgivaren eller i vissa fall genom kollektivavtal. Alla offentligt anställda, skolpersonal samt personer på företag med minst 50 anställda har rätt till tolv veckors obetald

ledighet i samband med barnafödelse, vård av närstående eller sjukdom. Flera stora privata arbetsgivare erbjuder sina anställda någon form av föräldraledighet. I slutet av 2019 antogs *the Federal Employee Paid Leave Act* som ger alla federalt anställda upp till tolv veckors betald föräldraledighet.

I USA har näringslivet och företagen tagit en ledande roll i att utforma förhållningsätt till ansvarsfullt och hållbart företagande, snarare än att det skett genom nationell lagstiftning. Under president Trump har ytterligare avregleringar för näringslivet genomförts, vilket innebär att åtgärder för hållbart företagande än mer är avhängigt enskilda företags frivilliga initiativ. Sedan slutet av 2016 finns en nationell plan för ansvarsfullt företagande som syftar till att stärka regeringens roll för att driva på och samordna ansvarfullt företagande med näringslivet.

Rätten till bästa uppnåeliga fysiska och mentala hälsa

Amerikansk hälso- och sjukvård håller överlag hög standard och bedrivs i huvudsak i privat regi. Kostnaden för sjukvården som andel av BNP är mer än 2,5 gånger så hög som OECD-genomsnittet. Hälsa och förväntad livslängd skiljer sig mellan olika befolkningsgrupper och beroende på kön, socioekonomisk situation och var i landet man bor. Medellivslängden 2018 var 78,7 år enligt folkhälsomyndigheten *Center for Disease Control and Prevention*.

Mer än 40 procent av amerikanerna lider av fetma. Problemet är störst bland afroamerikaner och personer med latinamerikanskt ursprung. Den vanligaste dödsorsaken är hjärt- och kärlsjukdomar. Opioidmissbruket har ökat kraftigt det senaste decenniet och i snitt dör 130 personer per dag av opioidöverdos.

Mödradödligheten är, enligt den senaste nationella sammanställningen från 2018, högre än i andra jämförbara länder med 17,4 dödsfall per 100 000 levande födslar. Stora skillnader finns i kvinnors tillgång till sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter, inklusive mödravård. Mödradödligheten för afroamerikanska kvinnor är nästan dubbelt så hög som genomsnittet. Många delstater uppvisar brister vad gäller tillgången till preventivmedel och den praktiska möjligheten att få tillgång till abort. Barnadödligheten är jämförelsevis hög, cirka 5,6 dödsfall per 1 000 barn år 2019. Enligt Hälsomyndigheten är barnadödligheten dubbelt så hög för afroamerikaner som för vita. Även för urfolk är siffrorna högre.

Med hälso- och sjukvårdsreformen *Affordable Care Act*, även kallad *Obamacare*, som infördes 2010 har antalet amerikaner med sjukförsäkring ökat. Det senaste året har andelen försäkrade dock minskat igen och i början av 2019 beräknades drygt 27 miljoner amerikaner sakna sjukförsäkring. Att avskaffa och ersätta *Obamacare* var ett av president Trumps främsta vallöften och flera åtgärder har vidtagits för att verkställa detta. I slutet av 2019 pågick flera rättsprocesser relaterade till *Obamacare*.

Majoriteten av USA:s befolkning upp till 65 år erhåller sjukförsäkringar genom sina arbetsgivare. Offentligfinansierade försäkringsprogram finns för personer över 65 år, personer med funktionsnedsättning liksom personer i de lägsta inkomstklasserna. Majoriteten av dem som saknar försäkring utgörs av låginkomsttagare. Vuxna är i högre utsträckning oförsäkrade än barn och äldre. Personer med latinamerikanskt ursprung är den befolkningsgrupp med lägst försäkringsgrad.

Det förekommer negativa hälsoeffekter av utsläpp från utvinnings- och tillverkningsindustrin. Ett exempel är det uppmärksammade fallet med staden Flint i Michigan, där blyförgiftat dricksvatten har lett till allvarliga hälsokonsekvenser för invånarna. FN:s kommitté för avskaffande av rasdiskriminering har uttryckt oro över att minoritetsgrupper drabbas i oproportionerligt hög grad.

Rätten till utbildning

Grundläggande utbildning är obligatorisk i USA, men landet har de facto ingen skolplikt givet att hemundervisning är tillåtet i samtliga delstater. Utbildningsfrågor regleras på delstatsnivå och antalet skolår varierar från skolstart vid mellan 5 till 8 års ålder och till och med 16 till 18 års ålder. Det finns offentliga skolor som är avgiftsfria och privata som är avgiftsbelagda. Det privata skolsystemet håller generellt sett högre kvalitet än det offentliga och tillgången till god utbildning varierar kraftigt. Skolor i minoritetsdominerade områden eller områden där befolkningen har lägre socioekonomisk status tenderar att ha mindre resurser och hålla lägre kvalitet. Även ifråga om högre utbildning finns både offentliga och privata alternativ. Relativt god tillgång till stipendier möjliggör för studier vid dessa också för många mindre bemedlade studenter.

Det finns ingen nationell standard för sex- och samlevnadsundervisning och tillgången varierar mellan olika delar av landet. I färre än hälften av

delstaterna finns krav på denna typ av undervisning, och kvaliteten varierar. Socialkonservativa grupper trycker på för att undervisningen ska fokusera på sexuell avhållsamhet snarare än på att ge mer heltäckande information. Föräldrar har rätt att undanta sina barn från sex- och samlevnadsundervisning i en majoritet av delstaterna.

Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard och social trygghet

USA är världens största ekonomi och har enligt Internationella valutafonden världens sjunde högsta BNP per capita. Dock ökar inkomstskillnaderna, vilka också är större än i andra jämförbara länder. 2018 uppmätte den amerikanska folkräkningsmyndigheten *US Census Bureau* de största klyftorna mellan fattiga och rika sedan mätningarna påbörjades 50 år tidigare.

År 2018 beräknades 38 miljoner amerikaner, eller cirka 12 procent av befolkningen, leva under den officiella fattigdomsnivån, en minskning med cirka 1,4 miljoner personer jämfört med 2017. Det finns stor skillnad mellan befolkningsgrupper; cirka 8 procent av vita, 18 procent av personer med latinamerikanskt ursprung, 21 procent av afroamerikaner respektive 25 procent av urfolk beräknas leva i fattigdom. En tjugondel av befolkningen, eller 17 miljoner människor beräknas leva i vad som enligt *US Census Bureau* definieras som extrem fattigdom. Enligt jordbruksdepartementet hade 14 miljoner hushåll, inklusive 11 miljoner barn, bristande tillgång till mat 2018.

Det sociala skydds nätet är generellt sett svagt för personer som förlorar sin bostad eller sitt arbete. År 2018 uppskattade federala myndigheter att cirka 553 000 amerikaner var hemlösa, varav en femtedel var barn.

USA har tappat fem placeringar på FN:s utvecklingsprogram (UNDP) index för mänsklig utveckling mellan 2016 och 2019 och placeras nu på 15:e plats.

VI. RÄTTEN ATT INTE UTSÄTTAS FÖR DISKRIMINERING

Kvinnors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna

Kvinnors politiska, ekonomiska och sociala ställning har successivt stärkts under de senaste årtiondena. Amerikanska kvinnors deltagande på arbetsmarknaden är dock fortsatt förhållandevis lågt. År 2018 var siffran 57 procent att jämföra med 80 procent i Sverige. Det låga deltagandet kan förklaras av flera faktorer, inklusive bristen på betald föräldraledighet, höga

avgifter för barnomsorg, det faktum att gifta par sambeskattas och socialkonservativa värderingar.

Kvinnor är underrepresenterade på de högsta positionerna både inom privat och offentlig sektor samt överrepresenterade inom låglöneyrken. År 2018 tjänade en heltidsanställd kvinna i genomsnitt 81 procent av mannens lön. Om man även tar hänsyn till etnicitet blir skillnaden större. Afroamerikanska kvinnor tjänar i snitt 65 procent och kvinnor av latinamerikanskt ursprung 62 procent av vad vita män tjänar. Löneklyftan medför även att majoriteten av kvinnor har betydligt lägre pensionsinkomster än män.

Företrädare för innevarande administration lyfter fram kvinnors ekonomiska egenmakt som en prioriterad fråga, inklusive viss betald föräldraledighet och mer överkomlig barnomsorg.

Trots frånvaro av formella hinder mot att kvinnor kandiderar till politiska poster menar bland annat organisationen *National Women's Organization* att den betydelse som pengar har för en kandidats kampanj och förmåga att ställa upp i val i praktiken försvårar för – och avskräcker – kvinnliga kandidater. Inför mellanårsvalet 2018 steg dock antalet kvinnliga kandidater markant och nuvarande kongress har en historiskt hög andel kvinnor.

Som en motreaktion mot administrationens socialkonservativa agenda och kritik mot president Trump har bland annat omfattande så kallade kvinnomarscher anordnats runt om i landet.

Enligt myndigheten *Center for Disease Control and Prevention* har en av fyra amerikanska kvinnor blivit svårt misshandlad av en partner och uppskattningsvis har närmare en av fem kvinnor har blivit våldtagen eller utsatt för våldtäktsförsök någon gång i livet. Officiell statistik visar att sannolikheten att urfolkskvinnor ska utsättas för våldtäkt eller utnyttjas sexuellt är mer än 2,5 gånger högre än för övriga kvinnor i USA. Den federala lagen om våld mot kvinnor, som syftar till att öka stödet för våldsoffer och förbättra rättssystemets respons, omfattar sedan 2013 även hbtq-personer, urfolk och immigranter.

Genom Högsta domstolens beslut i fallet *Roe v. Wade* 1973 slogs det fast att en kvinnas rätt till abort säkras av den konstitutionellt skyddade rätten till privatliv. Samtidigt gavs delstaterna utrymme att, under vissa förutsättningar, begränsa möjligheten till abort under en graviditets andra och tredje

trimester. Aborträtten är fortsatt kontroversiell och omdebatterad och tillgången till abort samt även preventivmedelsrådgivning varierar kraftigt mellan olika delar av landet.

Medan vissa delstater förstärkt rätten och tillgången till abort, antog flera delstater under 2019 lagar som i praktiken helt eller delvis inskränker aborträtten, varav vissa har överklagats. Det förekommer även åtgärder som syftar till att hindra kvinnor från att göra abort och i praktiken gör en kvinnas möjlighet till detta avhängigt hennes förutsättningar att söka sig till en annan delstat. Innevarande administration arbetar för att begränsa aborträtten såväl nationellt som internationellt. Sommaren 2019 förbjöds kliniker som mottar federalt stöd att utföra abort eller ge abortrådgivning, även om den delen av verksamheten finansieras med privata medel.

Barnets rättigheter

USA är det enda landet i världen som inte ratificerat FN:s barnkonvention. Även om amerikansk lagstiftning i stor utsträckning är i linje med konventionen, pekar flera människorättsorganisationer, bland annat *American Civil Liberties Union*, på brister inte minst vad gäller skyddet av barnets rättigheter i förhållande till rättsväsendet. Ett ökande antal skoldistrikt använder sig av poliser för att upprätthålla disciplin i skolan. I flera delstater saknas en minimiålder för när barn kan ställas inför rätta. Tusentals minderåriga frihetsberövas årligen och placeras i häkten eller fängelser avsedda för vuxna. I 28 delstater är det möjligt att döma en minderårig till livstids fängelse utan möjlighet till frigivning. Uppskattningsvis 1 300 personer avtjänar för närvarande sådant straff. Enligt organisationen *Equal Justice Initiative* är 70 procent av de barn som döms till livstids fängelse afroamerikaner.

Lagstiftning för att skydda barn mot övergrepp finns på såväl federal som delstatlig nivå. Vad gäller människohandel och tvångsarbete uppmärksammas barnets situation särskilt. Problematiken rör dels utländska barn som fallit offer för internationell människohandel, dels amerikanska barn som exploateras sexuellt. I urfolksområden finns särskilda utmaningar gällande dessa frågor, bland annat beroende på bristande tillit till rättskipande myndigheter och starka interna lojalitetsband som i många fall avskräcker såväl offer som vittnen från att anmäla. Barnaga i hemmet är inte förbjudet i USA och i 19 delstater är det fortfarande lagligt i offentliga skolor. Endast två delstater har förbud mot aga i privata skolor.

Enligt *US Census Bureau* levde cirka 12 miljoner eller 16 procent av amerikanska barn i fattigdom 2018, en minskning med en dryg procentenhet jämfört med föregående år. Fattigdomen är högst bland afroamerikanska barn, barn med latinamerikanskt ursprung och barn som tillhör urfolk.

Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Minoriteters och urfolks rättigheter är väl skyddade i lag. Rastillhörighet och hudfärg är en av diskrimineringsgrunderna i 1964 års lag om medborgerliga rättigheter. Personer med latinamerikanskt ursprung utgör cirka 18 procent av befolkningen, afroamerikaner drygt 13 procent och amerikanska urfolk knappt två procent. Dessa minoritetsgrupper har generellt sett en sämre socioekonomisk situation än det amerikanska genomsnittet, inklusive högre arbetslöshets- och fattigdomstal. För att främja minoritetsgruppers ekonomiska och sociala villkor förekommer i vissa fall positiv särbehandling på offentliga arbetsplatser, vid intagning till offentliga universitet samt vid offentlig upphandling. Presidentens retorik och agerande i förhållande till minoritetsgrupper samt i frågor som rör rasism har väckt kritik.

Urfolk i USA består av Native Americans och Alaska Natives. Det finns 573 federalt erkända indiannationer och uppskattningsvis 326 federala landområden reserverade för dem, *Indian Reservations*. Det största är *Navajo Nation Reservation*. Reservaten är generellt sett undantagna från delstaternas jurisdiktion, inklusive skatteplikt.

Federalt erkända indiannationer har en långtgående rätt till självbestämmande inom det egna området, inklusive rätt att bilda sina egna regeringar och att stifta och tillämpa lagar. Relationen till såväl den federala som den delstatliga regeringen är dock ofta komplicerad, inte minst då lagar överlappar, eller där jurisdiktionen är oklar. I flera fall är urfolkens områden hotade av kommersiella intressen, exempelvis vad gäller utvinningen av naturresurser. Som exempel kan nämnas den gasledning mellan North Dakota och Illinois som lett till omfattande protester, inte minst från Sioux-folket då förbindelsen ses som både ett kulturellt och miljömässigt hot mot gruppens territorium.

Hbtq-personers åtnjutande av de mänskliga rättigheterna

Den 26 juni 2015 blev samkönade äktenskap lagliga i hela USA, genom Högsta domstolens beslut i fallet *Obergefell v. Hodges*. Högsta domstolen

fastslog att ett förbud mot samkönade äktenskap stred mot konstitutionens fjortonde tillägg om rättssäkerhet och lika skydd.

Det finns en federal lag mot våldsbrott på grund av kön eller sexuell läggning, men ett heltäckande diskrimineringskydd för hbtq-personer på federal nivå saknas. Enligt 1964 års lag om medborgerliga rättigheter utgörs diskrimineringsgrunderna av ras, hudfärg, religion, kön och nationellt ursprung. Huruvida diskrimineringsgrunderna borde vidgas till att omfatta sexuell läggning respektive könsöverskridande identitet eller uttryck är kontroversiellt och inte fastställt i lag. Innevarande administration vill behålla en snäv tolkning av diskrimineringsgrunden kön. Administrationen har även verkat för att ge sjukvårdspersonal och institutioner rätt att neka hbtq-personer vård på grund av religiös övertygelse och trosbaserade adoptionsorganisationer rätt att neka samkönade par att adoptera.

Under 2019 antog representanthuset en lag, *Equality Act*, som bland annat syftar till att ge hbtq-personer ett skydd mot diskriminering, men tillräckligt stöd i senaten saknas för att förslaget ska bli till lag. Avsaknaden av federal lagstiftning på området innebär att det lagstadgade skyddet för hbtq-personer skiljer sig åt mellan delstaterna. För närvarande finns lagar som förbjuder arbetsplats- och bostadsdiskriminering på grund av könsidentitet och sexuell läggning i 21 stater samt huvudstadsdistriktet. I en delstat är diskriminering baserad på sexuell läggning, men inte könsidentitet, förbjudet.

Enligt organisationen *Human Rights Campaign* antogs 82 lagar på delstatsnivå för att ytterligare stärka hbtq-personers rättigheter under 2019. I flera delstater förbjöds under året så kallad omvändelseterapi, som syftar till att förändra en person så att den inte längre identifierar sig som en hbtq-person eller ger uttryck för den delen av sin identitet. Samtidigt presenterades 102 olika lagförslag på delstatsnivå. Diskriminerande lagar och lagförslag fokuserar ofta på transpersoner eller innebär att religiös eller moralisk övertygelse alternativt yttrandefrihet anges som skäl att förvägra hbtq-personer varor eller tjänster. I flera delstater finns lagar som anger att transpersoner ska använda toaletter och omklädningsrum i enlighet med juridiska kön. 2017 införde president Trump ett förbud för transsexuella att tjänstgöra i den amerikanska militären. Beslutet har överklagats, men trädde provisoriskt i kraft i januari 2019 i väntan på rättsligt avgörande.

Flyktingars och migranternas rättigheter

USA är ett utpräglat immigrationsland, men ämnet invandring är politiskt splittrande. Debatten om flyktingar och migranter har under senare år hårdnat. Byggandet av en mur längs gränsen mot Mexiko, strängare migrationsregler och ökad deportationstakt utgör en central del av president Trumps politik.

Flyktingmottagandet administreras av *State Department* i samarbete med ett nätverk av lokala organisationer. Förutom en engångssumma per flykting samt rätt till begränsat finansiellt stöd bygger det amerikanska mottagandet på självförsörjning genom arbete. Flyktingar får arbetstillstånd så snart de kommer till USA och ett år efter ankomsten är de skyldiga att ansöka om permanent uppehållstillstånd. Efter fem år kan de bli amerikanska medborgare.

Trumpadministrationen har kontinuerligt sänkt taket för antalet kvotflyktingar USA är villigt att ta emot efter anvisning från FN:s flyktingorgan UNHCR; från ett tak om 110 000 individer budgetåret 2017 (fastställt av Obamaadministrationen) till 45 000 år 2018 och 30 000 år 2019. Under 2019 intensifierade administrationen arbetet med att minska antalet asylsökande och migranter utan tillstånd från i huvudsak Centralamerika. Introduktionen av så kallade *Migrant Protection Protocols* innebär att asylsökande vid USA:s södra gräns tvingas vänta i Mexiko, ofta under vad människorättsorganisationer anser vara farliga och ovärdiga förhållanden, medan deras asylprocesser pågår. I december 2019 hade mer än 59 000 asylsökande, inklusive cirka 16 000 barn, skickats till Mexiko. Genom ett beslut från juli 2019 anses personer som passerat ett tredje land på väg till USA, utan att söka skydd i det landet, inte ha rätt att söka asyl i USA. Detta diskvalificerar i praktiken alla asylsökanden från Centralamerika och USA har tecknat bilaterala avtal med Guatemala, El Salvador och Honduras som ger landet rätt att deportera asylsökande som passerat något av dessa på vägen till USA utan att söka asyl. Deporteringar av asylsökande till Guatemala påbörjades i december 2019. Många av administrationens åtgärder för att minska flykting- och asylmottagandet har väckt stark kritik både nationellt och internationellt. Flera människorättsorganisationer anklagar USA för att bryta mot rådande lagstiftning och mot internationell rätt.

Det amerikanska migrationssystemet är överbelastat och i december 2019 väntade över en miljon asylsökande på avgöranden. Uppskattningsvis över

50 000 personer hölls i förvar dagligen. Uppgifter om bristfälliga levnadsvillkor i fängesliknande faciliteter, inklusive för familjer med barn och för ensamkommande barn är vanligt förekommande. Mer än 1000 barn uppskattades hållas separerade från sina föräldrar eller släktingar, trots att administrationen beslutat om att ändra förfarandet, efter svidande kritik mot en mängd uppmärksammade familjeseparationer.

Uppskattningsvis elva miljoner personer, i huvudsak från Latinamerika, befinner sig utan uppehållstillstånd i USA. Immigranter utan uppehållstillstånd saknar rösträtt och ofta även sjukförsäkring. Barn har dock rätt till utbildning. Sedan 2012 har personer som anlänt till USA som barn till föräldrar utan uppehållstillstånd (så kallade *dreamers*) haft rätt att kontinuerligt ansöka om tvååriga arbetstillstånd.

Under 2017 infördes inreseförbud för personer från ett antal, i huvudsak muslimska, länder. Beslutet blockerades i flera omgångar men 2018 fastställde Högsta domstolen restriktioner mot medborgare i Iran, Jemen, Libyen, Nordkorea, Somalia, Syrien och Venezuela.

Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

En av fyra vuxna amerikaner uppskattas ha någon form av funktionsnedsättning. Andelen skiljer sig åt mellan befolkningsgrupper och är högst för personer som tillhör urfolk. Federal lagstiftning förbjuder diskriminering av personer med funktionsnedsättning, men personer med funktionsnedsättning har i genomsnitt lägre utbildning och lägre årsinkomst än personer utan funktionsnedsättning och de har generellt sett även sämre hälsotillstånd.

VII. Exempel på svenskt och internationellt arbete rörande mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer

Sverige för en kontinuerlig dialog med USA om mänskliga rättigheter och samarbetar även internationellt med landet vad gäller exempelvis jämställdhet och människorättsförsvare. EU protesterar regelbundet mot dödsstraffet såväl generellt som i principiellt viktiga fall. Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) genomförde en valobservationsmission under president- och kongressvalen i november 2016 samt en mindre mission under mellanårsvalet två år senare.

Regeringens demokratisering, som går ut på att Sverige i alla sammanhang ska stå upp för demokratiska principer, arbeta för att stärka demokratin och uttrycka kritik när den brister, genomförs också i USA.

I den universella granskningsmekanismen (UPR) vid FN:s råd för mänskliga rättigheter 2015 gav Sverige rekommendationer till USA om moratorium för dödsstraff, bristande hantering av migrantfamiljer och ensamkommande barn i förvar samt begränsningar i tillhandahållandet av sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter. USA noterade dessa rekommendationer.

VIII. Ratificering av centrala konventioner om mänskliga rättigheter

Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (*International Covenant on Civil and Political Rights, ICCPR*) ratificerades år 1992. Det tillhörande protokollet om enskild klagorätt och det tillhörande protokollet om avskaffande av dödsstraffet har inte ratificerats.

Internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (*International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, ICESCR*) undertecknades år 1977. Det tillhörande protokollet om enskild klagorätt har inte ratificerats.

Internationella konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering (*International Convention on the Elimination of all forms of Racial Discrimination, ICERD*) ratificerades år 1994.

Konventionen om avskaffande av alla former av diskriminering mot kvinnor (*Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women, CEDAW*) undertecknades år 1980. Det tillhörande protokollet om enskild klagorätt har inte ratificerats.

Konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (*Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, CAT*) ratificerades år 1994. Det tillhörande protokollet om förebyggande av tortyr har inte ratificerats.

Konventionen om barnets rättigheter (*Convention on the Rights of the Child, CRC*) undertecknades år 1995. Det tillhörande protokollet om barns indragning i väpnade konflikter ratificerades år 2002. Det tillhörande protokollet om handel

med barn, barnprostitution och barnpornografi ratificerades år 2002. Det tillhörande protokollet om enskild klagorätt har inte ratificerats.

Internationella konventionen om skydd för migrantarbetare och deras familjers rättigheter (*International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of their Families*, ICRMW) har inte ratificerats.

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (*Convention on the Rights of Persons with Disabilities*, CRPD) undertecknades år 2009. Det tillhörande protokollet om enskild klagorätt har inte ratificerats.

Internationella konventionen till skydd för alla människor mot påtvingade försvinnanden (*International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearances*, ICED) har inte ratificerats.

1951 års konvention angående flyktingars rättsliga ställning (*Convention Relating to the Status of Refugees*, Refugee Convention) har inte ratificerats. Det tillhörande protokollet ratificerades år 1968.

Romstadgan för internationella brottmålsdomstolen (*Rome Statute of the International Criminal Court*, ICC) har inte ratificerats.

Regionala Instrument

Amerikanska konventionen om mänskliga rättigheter (*American Convention on Human Rights*, ACHR) har inte ratificerats. Det tillhörande protokollet om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter har inte ratificerats. Det tillhörande protokollet om avskaffande av dödsstraffet har inte ratificerats.

Interamerikanska konventionen om att förebygga och bestraffa tortyr (*Inter-American Convention to Prevent and Punish Torture*) har inte ratificerats.

Interamerikanska konventionen om att förebygga, bestraffa och eliminera våld mot kvinnor (*Inter-American Convention on the Prevention, Punishment and Eradication of Violence against Women*) har inte ratificerats.

Erkännande av *Interamerikanska domstolens* (IACHR) jurisdiktion har inte accepterats.